

РЕРАЙТ (РЕРАЙТИНГ) ЯК ВИД ПЛАГІАТУ

Олена Рижко

докторант Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, канд. філол. наук

Здійснено спробу розглянути явище рерайту в контексті експансії плагіату в сучасних інформаційних потоках та проаналізувати його суть як якісно нову форму текстопродукування з одного боку, і як вид плагіату — з іншого. Здійснена спроба класифікації рерайтингу як різновиду плагіату.

Ключові слова: плагіат, рерайт, твір, текст.

At this article there is an attempt to consider the phenomenon of rewriting in the context of expansion of plagiarism in modern information streams and analyze its essence as a new form of creation of the text, and others — as a type of plagiarism. There is an attempt to classify rewriting as a kind of plagiarism.

Keywords: plagiarism, rewriting, publication, text.

Предпринята попытка рассмотреть явление рерайтинга в контексте экспансии плагиата в современных информационных потоках и проанализировать его сущность как качественно новую форму текстопроизводства с одной стороны, и видом плагиата — с другой. Предпринята попытка классификации рерайтинга как разновидности плагиата.

Ключевые слова: плагиат, рерайт, произведение, текст.

Дослідниця рерайтингу Любомира Ремажевська ще 2012 р. зазначала, що поширеність інформації, як і «спроможність онлайн-видання до швидкого відтворення значущих повідомлень» [11, с. 177], разом із унікальністю стає її новою цінністю [11; 12]. Справді, швидкість розповсюдження новин вражає. І посеред ночі (як, скажімо, матеріал «До Конгресу США внесено законопроект, який дозволить Обамі надати Україні зброю», розміщений УНІАН із посиланням на ТАСС о 01.16 13 лютого 2015, який до 14.55 майже без змін був розміщений на 23 онлайн-ресурсах, за даними порталу ukr.net), і вдень (наприклад, новина «У Кремлі заявили, що РФ не є стороною конфлікту і не повинна виконувати мінські домовленості»,

розміщена УНІАН із посиланням на РІА «Новости» о 10.41 того-таки 13 лютого і до 15.46 поширена 29 разів). Кількість републікацій (із посиланням на першоджерело чи без нього) залежить суто від резонансності новини. Такі темпи поширення інформації інспірують валоподібне збільшення обсягів репостингу, републікацій і плагіату, що, відповідно, потребує наукового осмислення і свідчить про **актуальність** проблеми. Справді, розвиток соціуму продукує певні норми комунікаційної діяльності. І експансія плагіату — закономірний вислід розвитку комунікаційних технологій. Тобто, якщо з'являється новина, скажімо «До України прибули перші 20 британських бронемашин Saab» (інформація прес-служби РНБО), то, по суті, відбулася ретрансляція новини про те, що в Україні з'явилися 20 бронемашин (із 75 передбачених) вказаного виробника, а не, наприклад, 2 «Містралі». І в умовах, коли домінує *швидкість оприлюднення* новини, найпростіше вдатись до републікації, додавши гіперлінк (для інтернет-видань). Без посилання на першоджерело маємо справу з плагіатом. А ось із ререйтингом складніше. Тож **метою** цієї розвідки є спроба розібратись, наскільки ререйт відрізняється, чи не відрізняється, від плагіату.

Згідно з українським законодавством, *плагіатом* є оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору, — як визначає ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10]. Тобто формально продукти ререйтингу (термін «ререйтинг» — англ. *rewriting* — означає «переписування») під визначення «плагіат» не підпадають. Як зазначає Л. Ремажевська, «Ререйтинг, зокрема у ЗМІ, передбачає відтворення (переказ) ідеї та головних змістових маркерів оригінального тексту, а також посилання на першоджерело» [11, с. 178]; вона ж наголошує, що «поняття ререйтингу якісно відрізняється від плагіату» [11, с. 179], оскільки «передбачає відтворення змістових маркерів з використанням інших мовностилістичних засобів» [11, с. 179], а «наявність плагіату в переписаному тексті визначається лише добросовісністю як журналіста, що виконав ререйтинг, так і видання, в якому передруковується дане повідомлення» [11, с. 179]. Отже, саме мовностилістичним засобам належить провідна роль

у визначенні унікальності переписаного тексту чи, навпаки, у визнанні його плагіатом. З-поміж них більшість ресурсів, присвячених фрілансу загалом і ререйтингу зокрема, називають: синонімічні заміни, зміну порядку слів, розбивку складних речень на комплекс простих, видалення зайвих слів і додавання нових, використання скорочень або розшифрування їх, зміна архітекtonіки тексту. Проте ререйтинг, як і будь-яке текстопродукування, невпинно вдосконалюється. І ось уже окремі сайти (наприклад, magijaslova.ru, до речі, із дуже промовистим слоганом: «Теперь родной автор не узнает свои тексты!») наголошують: жодних синонімайзингів; жодних простих перестановок слів (Яндекс та Google легко розпізнають цей прийом і понижують сайти в пошуковій видачі); жодних додавань загальних фраз (малозначущі для пошуку, такі тексти можуть просто ігноруватися) [13].

Проаналізуємо тут лише один приклад. Новину про здорожчання залізничних квитків за один раз, а не в три етапи, як повідомлялось раніше. Першоджерело — УНІАН [15], інформація з'явилась о 17.20 від 12 лютого 2015 р. До 17.20 13 лютого (тобто за добу) інформацію поширили 28 онлайн-ресурсів (за даними порталу ukr.net, крім того, ця ж новина, закономірно, потрапила в ефір багатьох телеканалів, зокрема на телеканалі «Київ», вона прозвучала у новинах о 7-й та 9-й ранку), посилаючись на УНІАН, на «Економічну правду» (яка опублікувала цю інформацію о 18.23, сумлінно зіславшись на УНІАН) або ж на офіційний сайт «Укрзалізниці». Проте виявились і такі «ретранслятори», які додумались додати власне авторство, як-от «Дніпроград» [6]. Матеріал ресурсу слово в слово повторює інформацію УНІАН, але внизу читаємо: «Автор: Іван МУРАХА». Тобто маємо тут випадок банального копіастингу, тож при бажанні, і згаданого автора, і «Дніпроград» можна звинуватити в плагіаті. До речі, найбільшими втратами від копіастингу фахівці-медійники вважають не економічні чи втрату відвідуваності, а іміджеві (докладніше див., наприклад, матеріал «“Копіастинг” в інтернеті: гра без правил» [3]).

А ось текст, що пролунав у згаданих випусках новин на телеканалі «Київ»: «Залізничні квитки на поїзди внутрішнього сполучення подорожчають відразу на 21 %. Відповідне рішення затвердило

Міністерство інфраструктури України. Про це пише УНІАН із посиланням на джерело в профільному відомстві. За даними інформагентства, квитки здорожчають у всіх категоріях пасажирських вагонів, крім вагонів першого класу поїздів категорії «Інтерсіті+». Індксація тарифів буде проведена орієнтовно через 2-2,5 місяці після узгодження відповідного наказу міністерства в уряді. Таке рішення прийнято у зв'язку із неприбутковістю «Укрзалізниці», яка за минулий рік зазнала збитків більше, ніж на 8 млрд гривень. Нагадаю, раніше передбачалося, що індксацію буде проведено в три етапи». Як бачимо, цей текст менший за обсягом від оригінального, містить належне посилання, основні змістові маркери збережено, стиль повідомлення (офіційно-діловий) витримано, зміна архітектоніки посприяла поліпшенню логіки викладу (на відміну від оригіналу). Тобто, тут ми вже можемо говорити про якість, яка, в ідеалі, має відрізнати рерайтинг від плагіату.

Одна з умов якісного рерайтингу — зміна заголовка, якщо це не обумовлено замовником. Тому журналісти-рерайтери вдаються до хитрощів. Так, вінницький PressPoint, розмішуючи цю ж новину, повідомляє: «Подорожі залізницею для мешканців Вінниччини подорожчають» [8]; як і полтавський «Останній бастион»: «Відтепер полтавці платитимуть за залізничні квитки більше. Тариф на проїзд у пасажирських потягах підвищили на 21 %» [2]; чи закарпатський «7 днів»: «На моря закарпатці поїдуть дорожче. І за раз» [7]. Проте рерайтинг не передбачає «відсебеньок». Тобто, підвищення тарифів стосується всієї України, а за логікою згаданих ресурсів — окремо Вінниччини, Полтавщини чи Закарпаття. Отже, маємо спотворення змісту, фактичну помилку. А, скажімо, згідно з настановами сайту kadrof.ru, після рерайтингу текст не повинен містити: фактичних помилок, вигадок і домислів рерайтера, його коментарів і особистої думки, того, чого не містить першоджерело [1].

То чим же є рерайт? Різновидом (формою) плагіату чи новим явищем, що «якісно відрізняється від плагіату» [11, с. 179], за твердженням згаданої вище Л. Ремажевської?

До видів (форм) плагіату рерайт зараховують, зокрема, О. Кузнецова: «Це прихований плагіат, коли журналіст до чужого матеріалу

без дозволу автора додає додаткову інформацію, переробляє раніше обнародований матеріал, замінюючи слова, вирази, щоб не розпізнали чужий текст. У рерайті ключові, суттєві слова лишаються нерухожими. Рерайтери змінюють форму тексту, а суть інформації, в кращому випадку, може лишитися незмінною» [4]. І. Литвинчук, окреслюючи його як поверхнєве (хоча в цьому контексті, на наш погляд, варто послуговуватись прикметником «поверховий», який у переносному вживанні має значення «неглибокий, такий, що не стосується суті справи», тоді як прикметник «поверхневий» означає «такий, що відбувається на поверхні чи на невеликій глибині від неї» [9]) редагування: «внесення незначних правок у скопійований матеріал (переформулювання речень, зміна порядку слів в них тощо) та без належного оформлення цитування» [5]. Тобто, обоє говорять про зміну архітекτονіки тексту.

На наш погляд, для того, щоб відповісти на питання, сформульоване вище, в основу розмежування рерайту та плагіату слід покласти принцип розрізнення «твору» і «тексту», обґрунтований В. Різуном у праці «Аспекти теорії тексту» [14], що дає підстави класифікувати рерайтинг як різновид плагіату. Виходячи з цього принципу, — «Твір — це продукт мовної діяльності людини, найчастіше закріплений у тексті. Текст — це лише графічно-знакова фіксація твору» [14]. Рерайтер працює із текстом як формою втілення твору. Якщо вдатися до метафор, то він чужий продукт мовної діяльності переодягає у новий стрій, використовує таку собі текстову пластичну хірургію. Але ж всі ці маніпуляції не змінюють того факту, що їх здійснюють над чужим (читай — украденим) твором. Отож ідеться все-таки про банальну крадіжку, тобто про плагіат.

Отже, рерайт чужих творів, безперечно, знижує собівартість контенту. І де-юре поки що в Україні не є плагіатом. Проте, з точки зору аксіології, цінність переписаного (хай і талановито) тексту, так само безперечно, нижча. А без посилання на першоджерело ще й етично неприйнятна. І де-факто крадіжка залишається крадіжкою. Тож у висліді і наукових рефлексій, і процесів самоорганізації виробників унікального контенту, і розвитку медіакритики

має сформуватись усвідомлення плагіату як злочину, зокрема й у межах ререйтингу, попри те, що саме означене явище було інспіроване внутрішньою природою соціальнокомунікаційних процесів. Тож від нього не можна просто відмахнутись, як від набридливої мухи. Все має свої правила і внутрішні закони розвитку, вони є обов'язковими до виконання, — інакше явище приречене занепасти.

1. *Антропов С.* Ререйтинг и как его делать [Електронний ресурс] / *Сергей Антропов.* — Режим доступу: http://www.kadrof.ru/st_rewrite.shtml. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
2. Відтепер полтавці платитимуть за залізничні квитки більше. Тариф на проїзд у пасажирських поїздах підвищили на 21 % [Електронний ресурс] // Останній бастион. — Режим доступу: <http://bastion.tv/news/vidteper-poltavci-platitimumt-za-zaliznichni-kvitki-bilshe-tarif-na-proyizdu-pasazhirskih-potyagah-pidvishili-na-21/>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
3. «Копіпастинг» в інтернеті: гра без правил [Електронний ресурс] // MediaSapiens. — 2012. — Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kopipasting_v_interneti_gra_bez_pravil/. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
4. *Кузнецова О.* Плагіат в Інтернет-ЗМІ України : правове регулювання [Електронний ресурс] / *Олена Кузнецова* // Медіакритика. — Режим доступу: <http://www.mediakrytyka.info/onlayn-zhurnalistyka/plahiatv-internet-zmi-ukrayiny-pravove-rehulyuvannya.html>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
5. *Литвинчук І. Л.* Дорожня карта вирішення проблеми академічного плагіату [Електронний ресурс] / *І. Л. Литвинчук* // Ефективна економіка. — 2014. — № 8. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3229>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
6. *Мураха І.* Залізничні квитки подорожчають одразу на 21 % [Електронний ресурс] / *Іван Мураха* // Дніпроград. — Режим доступу: <http://dniprograd.org/ua/news/anons/21588>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
7. На моря закарпатці поїдуть дорожче. І за раз [Електронний ресурс] // 7 днів. — Режим доступу: <http://7dniv.info/?q=ua/news/na-morya-zakarpatci-rouyidut-dorozhche-i-za-raz>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.

8. Подорожі залізницею для мешканців Вінниччини подорожчають [Електронний ресурс] // Press Point. — Режим доступу: <http://vn.presspoint.in.ua/2015/02/13/32746>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
9. ПОВЕРХОВИЙ, ПОВЕРХНЕВИЙ [Електронний ресурс] // Словопедія. — Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/30/53407/25899.html>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
10. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12/page2>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
11. *Ремажевська Л.* Рерайтинг як явище сучасної інтернет-журналістики / *Л. Ремажевська* // Вісник Дніпропетровського університету. Сер.: Соціальні комунікації. — 2012. — Вип. 12. — С. 177-179.
12. *Ремажевська Л.* Як рерайтинг служить онлайн-журналістиці [Електронний ресурс] / *Людмила Ремажевська* // MediaSapiens. — 2012. — Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/view/yak_reraying_sluzhit_onlaynzurnalistsiti/. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
13. Рерайтинг [Електронний ресурс] // Магія слова. — Режим доступу: <http://magijaslova.ru/rerajting/>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
14. *Різун В.* Аспекти теорії тексту [Електронний ресурс] // *Різун В.* Нариси про текст / *Різун Володимир, Мамалига Анастасія, Феллер Мартен.* — Режим доступу: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=book.index&book=14>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.
15. Трох етапів не буде — залізничні квитки подорожчають одразу на 21 % [Електронний ресурс] // УНІАН. — Режим доступу: <http://economics.unian.ua/transport/1043500-troh-etapiv-ne-bude-zaluznichni-kvitki-podorojchayut-vidrazu-na-21.html>. — Назва з екрана. — Дата перегляду: 23 трав. 2015 р.